

Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi

Dergi Web sayfası: <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/usakead/>

ERGENLERİN CİNSİYET VE ÖĞRENİM KADEMESİ DÜZEYLERİNE GÖRE BİLİŞSEL ESNEKLİK DÜZEYLERİ İLE KARAR STRATEJİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE COGNITIVE FLEXIBILITY LEVELS AND DECISION STRATEGIES IN ADOLESCENTS BASED ON SEX AND EDUCATION LEVEL

Remziye Bilgiç*, Mehmet Bilgin**

* Okul Psikolojik Danışmanı, Hacı Özcan Sinağ Ortaokulu.

** Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, mbilgin@cu.edu.tr.

Özet: Bu araştırmanın amacı, ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesine göre bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri arasında anlamlı bir fark olup olmadığını incelemektir. Araştırmanın örneklemi, 15-20 yaşları arasında, 538 kız, 472 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 1010 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada Bilişsel Esneklik Ölçeği ve Karar Stratejileri Ölçeği kullanılmıştır. Katılımcıların cinsiyet değişkeni açısından bilişsel esneklik düzeylerine göre mantıklı ve kararsızlık stratejileri alt ölçeği puanları aritmetik ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olduğu, içtepisel ve bağımlı karar verme alt ölçeği puanları aritmetik ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olmadığı görülmektedir. Katılımcıların öğrenim kademesi değişkeni açısından bilişsel esneklik düzeylerine göre içtepisel, mantıklı ve bağımlı karar verme stratejileri alt ölçeği puanları aritmetik ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olduğu, kararsızlık stratejisi alt ölçeği puanları aritmetik ortalamaları arasında anlamlı farklılıklar olmadığı görülmektedir. Araştırma sonucunda bilişsel esneklik düzeyleri arttıkça mantıklı karar verme puanlarının da arttığı; ancak bilişsel esneklik düzeyi arttıkça içtepisel, bağımlı ve kararsızlık stratejileri puanlarının azaldığı görülmektedir. Katılımcıların cinsiyet ve öğrenim kademesi değişkenlerinin bilişsel esneklik düzeylerinin ortak etkileşiminin ise karar stratejileri puanları aritmetik ortalamaları üzerinde anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bilişsel esneklik, karar stratejileri, cinsiyet, öğrenim kademesi.

Abstract This research aims to analyze whether there is a meaningful difference between decision strategies and cognitive flexibility of students in secondary and higher education levels based on their sex and academic levels. The sampling used in this study is a total of 1010 adolescent students (538 girls, 472 boys). In order to determine the cognitive flexibility levels of the subject group Cognitive Flexibility Scale, to determine their decision strategies Decision Strategies Scale were used. In terms of the sex variable of the participants, it is found out that there is a meaningful difference in rational and indecisiveness subdimensions according to the participants cognitive flexibility levels. While there isn't a meaningful difference in the means of intuitive and dependent decision making subdimensions. Furthermore; it is seen that as the cognitive flexibility in terms of the sex variable increases, rational decision making increases. It is clearly seen that there are meaningful differences

in intuitive, rational and dependent subdimensions based on cognitive flexibility levels of the participants in terms of their academic level variable. While there isn't any difference in means of indecisiveness subdimensions scores. It's seen that adolescents with higher cognitive flexibility are more likely to use the rational decision making strategies. It is found that as the cognitive flexibility relevant to academic level variable increases, rational decision making increases while dependent, intuitive and indecisiveness decision making decrease. Also, it is found out that there isn't any meaningful difference in the means of decision making strategy scores.

Keywords: Cognitive flexibility, decision strategies, sex, academic level.

Giriş

Bilişler, kişinin kendisine ve diğer insanlara karşı düşünceleri, duyguları, tutumları ve çevresindeki dünyaya ilişkin algılarını içerir. Bilişler bireyin kim olduğunu, ne yaptığını ve nasıl hissettiğini belirler (Cornier ve Hackney, 2008).

Bilişsel gelişim, dünyayı anlık duygusal yaşantılar ve tek boyutlu bir bakışla kavrayan düşünce biçiminden daha geniş, daha soyut, daha çok yönlü bir düşünme biçimine doğru gerçekleşen değişim sürecidir. Değişik bilişsel gelişim evrelerine göre düşüncede niceliksel değişimler yerine niteliksel değişimler gözlenmekte ve kullanılan bilişsel stratejiler evrelere göre farklılaşmaktadır. Örneğin, ergenlik dönemindeki bireylerin olay ve sorunlar karşısında sergiledikleri döneme özgü düşünme biçimleri nedeniyle ergenlik dönemi, gelişimin ayrı bir dönemi olarak görülmektedir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2004).

Martin ve Anderson'a göre (1998) bilişsel esneklik, bireyin düşüncelerinde esnek olabileceğine dair istekliliği ve davranışlarının sonucunun olumlu olabileceğine ilişkin güvenini içerir. Bilişsel esnek birey, davranışlarının sonucunun başarılı olacağına inanır. Bilişsel esneklik uyum sağlamak için alternatif yolların ve seçeneklerin farkına varılmasını gerektirir. Yapılan araştırmalar bilişsel esneklik ile uyum arasında pozitif bir ilişki olduğunu göstermektedir. Öz (2012), yaptığı araştırmada ergenlerin uyum düzeyi arttıkça bilişsel esneklik düzeylerinin de arttığını belirlemiştir.

Bilişsel esneklik bireyin yeni karşılaştığı durumlarda davranışta bulunmadan önce farklı davranışlarda da bulunabileceğinin farkında olması şeklinde tanımlanmaktadır. Bilişsel esneklik, bireyin; a) alternatif yolların ve seçeneklerin farkında olması, b) yeni durumlara uyum sağlamada esnek olabilmesi, c) esnek olabildiği durumlarda kendisini yetkin (self-efficacy) hissetmesi olarak tanımlanmaktadır. Bir durumla ilgili olası alternatiflerin farkında olan insanlar, sadece en doğru davranışı gösteren insanlara göre bilişsel olarak daha esneklerdir (Martin ve Anderson, 1998; Martin, Anderson ve Thweatt, 1998; Martin ve Rubin, 1995).

Janis ve Mann'e (1976) göre, karar vermek stresli bazı işlemleri içermektedir. Yaşanılan stres ile bilişsel esneklik arasında ilişki olduğu düşünülmektedir. Altunkol'un (2011), yaptığı araştırmada ergenlerin algıladıkları stres ile bilişsel esneklikleri arasında negatif yönde ve anlamlı bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Öz (2012), yaptığı araştırmada kaygı düzeyi arttıkça bilişsel esnekliğin azaldığını belirtmiştir.

Bilişsel esneklik bireyin içinde bulunduğu yaş dönemine ve cinsiyete göre de farklılık gösterebilir. Çünkü bireyin içinde bulunduğu gelişim dönemi, dönemin özellikleri ve cinsiyet rolleri bilişsel esneklik düzeyine etki edebilir. Diril (2011) yaptığı araştırmada bilişsel esnekliğin dokuzuncu sınıflar lehine anlamlı bir farklılık gösterdiğini belirtmiştir. Altunkol (2011) yaptığı araştırmada erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre bilişsel esneklik düzeyleri daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Kuzgun'a göre (1992), çevresine esnek bir uyum gösteren insan, gereksinimlerini karşılama çabalarını sürdürürken sık sık karar verme davranışı göstermektedir. Karar verme, bir gereksinimi giderecek çeşitli nesnelere olduğu ya da gereksinimi gidereceği düşünülen belli bir nesneye götüreceği birden fazla yol olduğu zaman yaşanan sıkıntıyı giderici bir yöneliş olarak tanımlanabilir. İnsan çevresine otomatik olarak, içgüdüsel tepkilerle uyum yapan bir varlık olmadığından, yaşamın her aşamasında

karar verme yaşantısı geçirmektedir. Karar verme sürecinde bireyin kullandığı belli karar stratejileri vardır. Bireyler karar alırken mantıklı, içtepisel, bağımlı ya da kararsızlık stratejilerini kullanırlar. Karar vermek, içinde bulunulan problem durumunu çözmeye yönelik bir beceri olarak düşünüldüğünde problem çözme beceri düzeylerinin karar verme ile ilişkili olduğu söylenebilir. Develioğlu'na (2006) göre problem çözme becerisi yüksek olan ergenler daha mantıklı karar vermekte, problem çözme becerisi düşük ergenler ise daha fazla içtepisel karar vermekte ve kararsızlık yaşamaktadırlar.

Ergen, bağımsız karar almayı ister. Bu bağımsız karar alma davranışı ergenlik dönemi süresince gelişerek ağırlık kazanır. Ergenin aldığı kararlar önemsiz gibi görünse de aslında karar alma becerisinin kazanıldığı süreç başlı başına çok önemlidir (İnanç ve vd., 2004). Bireyler karar alırken farklı tepkiler gösterebilirler. Mantıklı ve planlı karar verme dışında sezgilerine güvenen, bağımlı, aşırı titiz, kaderci gibi insanların benimsemiş oldukları karar verme biçimleri de mevcuttur (Kuzgun, 1992). Alınan kararlar ergenin içinde bulunduğu döneme, öğrenim kademesi ve cinsiyetine göre de farklılıklar gösterebilir. Deniz'e (2002) göre üniversite birinci sınıf öğrencileri dördüncü sınıf öğrencilerine göre daha çok kararsızlık stratejisini kullanmaktadırlar. Orhan ve Ültanır'a (2014) göre sınıf düzeylerine göre içtepisel karar verme stratejisi anlamlı farklılıklar oluşturmaktadır.

Karar verme, en önemli yaşam becerilerinden biridir. Yerinde ve uygun verilmiş kararlar bireyin yaşamında olumlu değişimlere neden olurken, hatalı verilmiş kararlar yaşam yönelimini olumsuz yönde etkileyebilir. Gittikçe daha karmaşık hale gelen sosyal ilişkiler içinde bireyler sürekli problemler ve seçeneklerle yüz yüze gelmekte, kendileri için en uygun kararı almak durumunda kalmaktadırlar. Genel olarak karar verme bilişsel bir süreçtir ve bir ihtiyaç durumunda bu ihtiyacı karşılamak amacıyla mevcut seçeneklerden duruma en uygun olanın seçilmesi olarak anlaşılabilir (Güçray, 1996).

Mann, Harmoni ve Power'a (1989) göre, genç ergenler (12-14 yaş) farklı risk ve faydaları tanımlayabilme, alternatiflerin sonuçlarını öngörme ve çıkarları olan kaynaklardan elde edilmiş bilgilerin güvenilirliğini ölçmede daha az başarılıdırlar. Karar vermede isteklilik, uzlaşma ve seçimlerde tutarlılık göstermekle ilgili yaş farkına ilişkin hiçbir kanıt bulamamışlardır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

İnsanların sürekli beklenti ve yeni arayışlar içinde bulunması, onları karar vermede izlediği stratejileri kullanma noktasında güç durumda bırakmaktadır. Böylelikle bireyin, karar verme durumlarına yaklaşımı ve karar verme davranışlarında bulunurken kullandığı stratejiler ve stiller önem kazanmaktadır. Bireyin, yaşamından doyum alması ve kendini geliştirebilmesi için uygun ve etkili karar verme becerisi kazanmasına yardımcı olunması gerekmektedir (Ersever, 1996).

Bireyler, dünyayı kendi düşüncelerine göre oluşturup buna göre davranırlar. Hayatın her alanında süregelen değişimlere uyum sağlamak ve var olan alternatifleri görerek karar almak bilişsel olarak esnek olabilmeyi gerektirir. Karar vermek bilişsel bir süreçtir. Bilişsel esnekliğin yüksek olması bireyin yaşamdan aldığı doyumun artmasına katkıda bulunmaktadır. Bireylerin bilişsel esnekliği artırılması daha sağlıklı karar alabilmesine ve kendinin daha yetkin hissetmesine yardımcı olabilir.

Araştırmanın amacı, ergenlerin cinsiyet ve öğrenim kademesi açısından bilişsel esneklik düzeylerine göre karar stratejileri arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını incelemektir.

Yöntem

Araştırma ergenlerin öğrenim kademesi ve cinsiyete göre bilişsel esneklik düzeyi ve karar stratejilerinde anlamlı bir farklılaşma olup olmadığını incelemeye yönelik karşılaştırmalı tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmanın bağımlı değişkeni; karar stratejileri, bağımsız değişkeni; bilişsel esneklik düzeyi, cinsiyet ve öğrenim kademesidir.

Örneklem

Araştırmanın örneklemini 15-20 yaş aralığında yer alan 1010 öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırmada tabakalı örnekleme yönteminin orantılı seçimi kullanılmıştır. Tabakalı örnekleme yöntemi evrendeki alt grupların belirlenip bunların evren büyüklüğü içindeki oranlarıyla örnekleme temsili edilmeye olanak sağlayan bir örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Demirel ve Karadeniz, 2008). Örneklemin % 53'ünü (n=538) kız, % 47'sini (n=472) erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin % 21.9'u (n=221) 9. Sınıf, % 23.5'i (n=237) 10. Sınıf, % 22.9'u (n=231) 11. Sınıf, % 15.2'si (n=154) 12. Sınıf, % 16.5'i (n=167) Üniversite 1. Sınıf öğrencileridir.

Veri Toplama Araçları

Bilişsel Esneklik Ölçeği (BEÖ): Araştırmada kullanılan Bilişsel Esneklik Ölçeği Bilgin (2009b) tarafından geliştirilmiştir. Bilişsel esneklik ölçeği semantik farklılıklar ölçeklerinin yapısına ve üç faktörlü bir yapıya uygun olarak hazırlanmıştır. On dokuz maddelik BEÖ' deki üç faktör, toplam varyansın %51.33'ünü açıklamaktadır. Ölçeğin diğer geçerlik çalışmasında ise, ölçüt geçerliği Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği kullanılarak yapılmış ve iki ölçek arasındaki korelasyon -.44 olarak saptanmıştır. Ölçek üzerinde yapılan güvenilirlik çalışmalarında, ölçeğin bütünü için bulunan Cronbach katsayısının .92 ölçeğin maddelerinin madde-toplam korelasyonlarının ise .49 ile .63 arasında olduğu bulunmuştur. Testin tekrarı yöntemi kullanılarak bulunan korelasyon katsayısının .77, testi yarılama yöntemiyle hesaplanan güvenilirlik katsayısının ise .87 olduğu saptanmıştır. Ölçek 19 maddeden oluşmaktadır. Ölçek maddeleri sıfat çiftlerinden oluşmaktadır (Örneğin, "Yaparım, Yapamam", "Başarıyım, Başarısızım") gibi. Yanıtlayıcı hangi sifata kendisini daha yakın hissediyorsa, o sifata yakın seçeneklerden birini işaretlemektedir. Ölçekten elde edilen puanlar 19-95 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların artması, bireyin bilişsel esnekliğe daha çok yaklaştığını göstermektedir. Bu araştırma için yapılan güvenilirlik çalışmalarında ölçek 300 ortaöğretim öğrencisine uygulanmıştır. Sonuçlara göre Cronbach Alpha katsayısının .88 olduğu görülmüştür.

Karar Stratejileri Ölçeği (KSÖ): Araştırmada kullanılan Karar Stratejileri Ölçeği Kuzgun (1992) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte, içtepsel, mantıklı, bağımsız ve kararsızlık olmak üzere dört karar verme stratejisi yer almaktadır. Ölçekte toplam 40 madde bulunmaktadır. Ölçeğe verilen yanıtlar ise hiç uygun değil, pek uygun değil, biraz uygun, uygun ve çok uygun olmak üzere Likert türünde yanıtlanmaktadır. Ölçeğin alt boyutlarına ait iç tutarlılık katsayıları .55 ile .74 arasındadır. Karar Stratejileri Ölçeğinin kararlı bir ölçme yapıp yapmadığı testin tekrar yöntemi ile belirlenmiştir. Ölçek 70 kişilik bir öğrenci grubuna uygulanmıştır. Bulunan korelasyon katsayıları içtepsel: .81, mantıklı: .80, bağımlı: .52, kararsızlık: .86 olarak bulunmuştur. Ölçeğin ayırt edici geçerliliğini sınavabilmek için ölçek 573 lise öğrencisine uygulanmıştır. Kız öğrencilerin Mantıklı, Bağımlı ve Kararsızlık alt ölçeklerinden aldıkları puan ortalamalarının erkeklerinkinden, erkeklerin içtepsel karar alt ölçeği puan ortalamasının kızlarinkinden büyük, aradaki farkların mantıklı ve bağımlı alt ölçekleri için .01, diğerleri için .05 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Bu araştırmada yapılan güvenilirlik çalışmalarında ölçek 300 ortaöğretim öğrencisine uygulanmıştır. Sonuçlara göre Cronbach Alpha katsayısının .76 olduğu görülmüştür. Karar Stratejileri Ölçeği üzerinde yapı geçerliği için faktör analizi çalışması yapılmıştır. Faktör analizi sonucu ölçeğin orijinalinde olduğu gibi dört faktör tespit edilmiştir. Bu dört faktörün toplam varyansın %31.65'ini açıkladığı görülmüştür. Ölçeğin alt ölçeklerinin maddelerinin faktör yüklerinin .11 ile .65 arasında değiştiği gözlenmiştir. Ölçeğin, bağımlı alt ölçeğinde dört maddenin kararsızlık ve içtepsel karar alt ölçeklerini temsil eden faktörlerle ilişkileri de tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistiksel Analizler

Araştırmada kullanılan veriler SPSS 18 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bilişsel esneklik düzeyleri ile karar stratejileri puanları arasında cinsiyet ve öğrenim kademesine göre anlamlı bir fark

olup olmadığını anlamak için iki faktörlü varyans analizi yapılmıştır.

Bulgular

Katılımcıların cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin karar verme stratejileri puanları üzerinde ortak etkisi olup olmadığına ilişkin ölçümler için iki faktörlü varyans analizi ile bakılmıştır.

Katılımcıların cinsiyete göre bilişsel esneklik düzeyi açısından karar stratejileri puanlarına ait betimsel istatistik bulguları Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Cinsiyet Açısından Bilişsel Esneklik Düzeylerine Göre Karar Stratejisi Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları.

			Kız			Erkek			Toplam		
			N	X	S	N	X	S	N	X	S
İçtepesel Karar	Düşük	Bilişsel Esneklik Düzeyi	162	24.75	4.61	100	24.36	4.54	262	24.60	4.58
	Orta		179	23.53	4.68	180	23.58	4.36	359	23.55	4.52
	Yüksek		197	23.27	4.61	192	23.09	4.76	389	23.18	4.68
	Toplam		598	23.80	4.67	472	23.55	4.58	1010	23.68	4.63
Mantıklı Karar	Düşük	Bilişsel Esneklik Düzeyi	162	26.32	4.73	100	24.29	4.56	262	25.74	4.72
	Orta		179	27.03	3.98	180	26.66	4.35	359	26.84	4.17
	Yüksek		197	28.10	4.21	192	27.22	4.84	389	27.66	4.54
	Toplam		598	27.21	4.35	472	26.49	4.68	1010	26.87	4.52
Bağımlı Karar	Düşük	Bilişsel Esneklik Düzeyi	162	22.73	3.71	100	23.51	3.78	262	23.03	3.75
	Orta		179	22.82	3.70	180	22.08	3.58	359	22.45	3.66
	Yüksek		197	21.54	3.71	192	21.72	3.80	389	21.63	3.75
	Toplam		598	22.32	3.75	472	21.23	3.77	1010	22.28	3.75
Kararsızlık	Düşük	Bilişsel Esneklik Düzeyi	162	25.26	5.10	100	22.92	5.15	262	24.37	5.24
	Orta		179	23.82	4.82	180	21.77	4.93	359	22.79	4.98
	Yüksek		197	21.82	4.48	192	20.57	4.57	389	21.21	4.56
	Toplam		598	23.52	4.98	472	21.52	4.91	1010	22.59	5.05

Tablo 1’de görüldüğü gibi bilişsel esneklik düzeyi puanları düşük olanların içtepesel karar stratejisi puan ortalaması 24.60, bilişsel esneklik düzeyi puanları orta olanların içtepesel karar stratejisi puan ortalaması 23.55, bilişsel esneklik düzeyi puanları yüksek olanların içtepesel karar stratejisi puan ortalaması 23.18’dir. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin içtepesel karar verme puanları ortalamaları 23.80, erkeklerin ise 23.55’tir.

Bilişsel esneklik düzeyi puanları düşük olanların mantıklı karar stratejisi puan ortalaması 25.74, bilişsel esneklik düzeyi puanları orta olanların mantıklı karar stratejisi puan ortalaması 26.84, bilişsel esneklik düzeyi puanları yüksek olanların mantıklı karar stratejisi puan ortalaması 27.66’dır. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin mantıklı karar verme puanları ortalamaları 27.21, erkeklerin ise 26.49’dur.

Bilişsel esneklik düzeyi puanları düşük olanların bağımlı karar stratejisi puan ortalaması 23.03, bilişsel esneklik düzeyi puanları orta olanların bağımlı karar stratejisi puan ortalaması 22.45, bilişsel esneklik düzeyi puanları yüksek olanların bağımlı karar stratejisi puan ortalaması 22.28’dir. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin bağımlı karar verme puanları ortalamaları 22.32, erkeklerin ise 21.23’tür.

Bilişsel esneklik düzeyi puanları düşük olanların kararsız karar stratejisi puan ortalaması 24.37, bilişsel esneklik düzeyi puanları orta olanların kararsız karar stratejisi puan ortalaması 22.79, bilişsel esneklik düzeyi puanları yüksek olanların kararsız karar stratejisi puan ortalaması 21.21’dir. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin kararsız karar verme puanları ortalamaları 23.52, erkeklerin ise 21.52’dir.

Katılımcıların cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin karar verme stratejileri puanları üzerinde ortak

etkisi olup olmadığına ilişkisiz ölçümler için iki faktörlü varyans analizi ile bakılmıştır. Sonuçları Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Cinsiyet Açısından Bilişsel Esneklik Düzeylerine Göre Karar Stratejileri Ölçeği Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları.

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
İçtepesel Karar verme	Cinsiyet	7.07	1	7.07	.33	.56
	BED	289.79	2	144.89	6.82	.01
	CxBED	7.39	2	3.69	.17	.84
	Hata	21317.81	1004	21.23		
	Toplam	21653.50	1009			
Mantıklı Karar verme	Cinsiyet	219.82	1	219.82	9.51	.02
	BED	1012.69	2	506.34	21.90	.00
	CxBED	41.68	2	20.84	.90	.41
	Hata	23215.35	1004	23.123		
	Toplam	24364.47	1009			
Bağımlı Karar verme	Cinsiyet	1.21	1	1.21	.09	.77
	BED	346.98	2	173.49	12.57	.00
	CxBED	89.04	2	44.52	3.23	.04
	Hata	13853.76	1004	13.79		
	Toplam	14262.73	1009			
Kararsız Karar verme	Cinsiyet	847.13	1	847.13	36.51	.00
	BED	1313.50	2	656.75	28.31	.00
	CxBED	53.42	2	26.71	1.15	.32
	Hata	23295.84	1004	23.20		
	Toplam	25749.75	1009			

P<.05

Tablo 2’ye bakıldığında, içtepesel karar verme puanları üzerinde cinsiyetin ana etkisine göre anlamlı bir fark olmadığı ($F=.56$, $p<.05$) ancak bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.01$, $p<.05$) görülmektedir. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise etkileşimin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F=.84$, $p<.05$).

Bilişsel esneklik düzeylerine göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre bilişsel esneklik düzeyleri puanları aritmetik ortalamaları düşük olanların ($X=24.60$), bilişsel esneklik düzeyleri puanları orta ($X=23.55$) ve yüksek ($X=23.18$) olanlardan daha yüksek içtepesel karar verme puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle bilişsel esneklik düzeyi azaldıkça içtepesel karar verme puanının arttığı görülmektedir.

Tablo 2 incelendiğinde, mantıklı karar verme puanları üzerinde cinsiyetin ana etkisine göre anlamlı bir fark olduğu ($F=.02$, $p<.05$) ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.00$, $p<.05$) görülmektedir. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise etkileşimin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F=.41$, $p<.05$).

Cinsiyete göre oluşan anlamlı farklılığa bakıldığında kız öğrencilerin mantıklı karar verme puanı ortalamalarının ($X=27.21$), erkek öğrencilerinin mantıklı karar verme ortalamalarından ($X=26.49$) yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha fazla mantıklı karar verme stratejisini kullanmaktadırlar.

Bilişsel esneklik düzeylerine göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre bilişsel esneklik düzeyleri düşük olanların ($X=25.74$), bilişsel esneklik düzeyleri orta ($X=26.84$) ve yüksek ($X=27.66$) olanlardan daha düşük mantıklı karar verme

puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca bilişsel esneklik düzeyleri orta olanların, yüksek olanlara göre daha az mantıklı karar verdikleri görülmektedir. Başka bir deyişle bilişsel esneklik düzeyi arttıkça mantıklı karar verme puanının arttığı görülmektedir.

Bağımlı karar verme puanları üzerinde cinsiyetin ana etkisine göre anlamlı bir fark olmadığı ($F=.77$, $p<.05$) ancak bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.00$, $p<.05$) görülmektedir. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise etkileşimin anlamlı olduğu belirlenmiştir ($F=.04$, $p<.05$).

Bilişsel esneklik düzeylerine göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre bilişsel esneklik düzeyleri düşük olanların ($X=23.03$), bilişsel esneklik düzeyleri orta ($X=22.45$) ve yüksek ($X=21.63$) olanlardan daha yüksek bağımlı karar verme puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca bilişsel esneklik düzeyleri orta olanların, yüksek olanlara göre daha fazla bağımlı karar verme stratejisini kullandıkları görülmektedir. Başka bir deyişle bilişsel esneklik düzeyi arttıkça bağımlı karar verme puanının azaldığı görülmektedir.

Kararsız alt ölçeği puanları üzerinde cinsiyetin ana etkisine göre anlamlı bir fark olduğu ($F=.00$, $p<.05$) ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.00$, $p<.05$) görülmektedir. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise etkileşimin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F=.32$ $p<.05$).

Cinsiyete göre oluşan anlamlı farklılığa bakıldığında kız öğrencilerin kararsızlık alt ölçeği puanı ortalamalarının ($X=23.52$), erkek öğrencilerinin kararsızlık alt ölçeği puan ortalamalarından ($X=21.52$) yüksek olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle kız öğrenciler erkek öğrencilere göre kararsız karar verme stratejisini daha çok kullanmaktadırlar.

Bilişsel esneklik düzeylerine göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre bilişsel esneklik düzeyleri düşük olanların ($X=24.37$), bilişsel esneklik düzeyleri orta ($X=22.79$) ve yüksek ($X=21.21$) olanlardan daha yüksek kararsızlık alt ölçeği puan ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca bilişsel esneklik düzeyleri orta olanların, yüksek olanlara göre daha fazla kararsızlık stratejisini kullandıkları görülmektedir. Başka bir deyişle bilişsel esneklik düzeyi arttıkça kararsızlık alt ölçeği puanının azaldığı görülmektedir.

Öğrenim kademesine göre bilişsel esneklik düzeyleri açısından karar stratejileri puanlarına ait betimsel istatistik bulguları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Öğrenim Kademesine Göre Bilişsel Esneklik Düzeylerine Açısından Karar Stratejisi Ölçeği Puanlarının Betimsel İstatistik Sonuçları

İçtepesel Karar verme	Bilişsel Esneklik (BE)		
	N	X	S
9.sınıf			
Alt	69	25.68	4.14
Orta	68	23.82	5.18
Üst	84	23.65	4.55
10.sınıf			
Alt	58	25.24	4.17
Orta	86	23.45	4.15
Üst	93	23.49	4.86
11.sınıf			
Alt	62	24.58	5.34
Orta	91	24.82	4.25
Üst	78	23.02	4.30
12.sınıf			
Alt	48	23.56	4.52
Orta	48	22.81	4.51

Üst	58	23.36	5.57
Üniversite1.sınıf			
Alt	25	22.20	3.70
Orta	66	22.21	4.22
Üst	76	22.32	4.23

Mantıklı Karar verme	Bilişsel Esneklik (BE)			
	9.sınıf	N	X	S
	Alt	69	24.65	5.58
	Orta	68	26.23	4.30
	Üst	84	27.83	4.49
	10.sınıf			
	Alt	58	25.56	5.29
	Orta	86	27.39	5.15
	Üst	93	27.77	4.84
	11.sınıf			
	Alt	62	27.08	4.81
	Orta	91	26.95	4.43
	Üst	78	29.00	4.75
	12.sınıf			
	Alt	48	26.66	4.81
	Orta	48	28.37	4.62
	Üst	58	28.98	4.25
	Üniversite1.sınıf			
	Alt	25	27.20	4.37
	Orta	66	28.15	4.20
Üst	76	28.98	4.25	

Bağımlı karar verme	Bilişsel Esneklik (BE)			
	9.sınıf	N	X	S
	Alt	69	23.15	3.93
	Orta	68	22.64	3.60
	Üst	84	22.23	3.40
	10.sınıf			
	Alt	58	23.37	3.08
	Orta	86	22.43	3.92
	Üst	93	21.60	3.77
	11.sınıf			
	Alt	62	22.17	3.92
	Orta	91	21.90	3.38
	Üst	78	21.88	3.50
	12.sınıf			
	Alt	48	22.81	4.06
	Orta	48	22.18	4.00
	Üst	58	20.12	3.60
	Üniversite1.sınıf			
	Alt	25	24.40	3.30
	Orta	66	23.22	3.43
Üst	76	21.90	4.22	

Kararsızlık

Bilişsel Esneklik (BE)

9.sınıf	N	X	S
Alt	69	24.55	5.22
Orta	68	23.20	5.14
Üst	84	21.53	4.13
10.sınıf			
Alt	58	24.13	4.65
Orta	86	22.45	4.83
Üst	93	21.21	4.96
11.sınıf			
Alt	62	24.59	5.32
Orta	91	23.05	5.47
Üst	78	21.87	4.45
12.sınıf			
Alt	48	24.18	6.21
Orta	48	22.85	5.22
Üst	58	22.62	5.47
Üniversite1.sınıf			
Alt	25	24.20	4.68
Orta	66	22.40	4.13
Üst	76	20.61	3.80

Tablo 3'te görüldüğü gibi bilişsel esneklik düzeyleri düşük olanların içtepesel karar verme puan ortalaması 24.60, bilişsel esneklikleri orta düzeyde olanların içtepesel karar verme puan ortalaması 23.55, bilişsel esneklikleri yüksek düzeyde olanların içtepesel karar verme puan ortalaması 23.18'dir. Araştırmaya katılan 9. Sınıf öğrencilerinin içtepesel karar verme puan ortalamaları 24.33, 10. Sınıf öğrencilerinin içtepesel karar verme puan ortalamaları 23.90, 11. Sınıf öğrencilerinin içtepesel karar verme puan ortalamaları 24.15, 12. Sınıf öğrencilerinin içtepesel karar verme puan ortalamaları 23.25, üniversite birinci sınıf öğrencilerinin içtepesel karar verme puan ortalamaları 22.26'dır.

Bilişsel esneklik düzeyleri düşük olanların mantıklı karar verme puan ortalaması 26.04, bilişsel esneklik düzeyleri orta olanların mantıklı karar verme puan ortalaması 27.32, bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olanların mantıklı karar verme puan ortalaması 28.44'tür. Araştırmaya katılan 9. Sınıf öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları 26.34, 10. Sınıf öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları 27.09, 11. Sınıf öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları 27.67, 12. Sınıf öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları 28.03, üniversite öğrencilerinin mantıklı karar verme puan ortalamaları 28.38'dir.

Bilişsel esneklik düzeyleri düşük olanların bağımlı karar verme puan ortalaması 23.03, bilişsel esneklik düzeyleri orta olanların bağımlı karar verme puan ortalaması 22.45, bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olanların bağımlı karar verme puan ortalaması 21.63'tür. Araştırmaya katılan 9. Sınıf öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları 22.65, 10. Sınıf öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları 22.33, 11. Sınıf öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları 21.96, 12. Sınıf öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları 21.60, üniversite birinci sınıf öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları 22.80'dir.

Bilişsel esneklik düzeyleri düşük olanların kararsızlık stratejisi puan ortalaması 24.37, bilişsel esneklik düzeyleri orta olanların kararsızlık stratejisi puan ortalaması 22.79, bilişsel esneklik düzeyleri yüksek olanların kararsızlık stratejisi puan ortalaması 21.21'dir. Araştırmaya katılan 9. Sınıf öğrencilerinin bağımlı karar verme puan ortalamaları 22.99, 10. Sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları 22.37, 11. Sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları 23.06, 12. Sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları 22.42, üniversite birinci sınıf öğrencilerinin kararsızlık stratejisi puan ortalamaları 21.86'dir.

Katılımcıların öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeylerinin karar verme stratejileri puanları

üzerinde ortak etkisi olup olmadığına ilişkisiz ölçümler için iki faktörlü varyans analizi ile bakılmıştır. Sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrenim Kademesi Açısından Bilişsel Esneklik Düzeylerine Göre Karar Stratejileri Ölçeği Puanlarının Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
İçtepesel Karar verme	Öğrenim k	481.74	4	120.43	5.80	.00
	BED	172.30	2	86.15	4.15	.02
	ÖKxBED	233.06	8	29.13	1.40	.19
	Hata	20645.59	995	20.79		
	Toplam	21653.50	1009			
Mantıklı Karar verme	Öğrenim k	466.76	4	116.69	5.07	.00
	BED	757.03	2	378.51	16.46	.00
	ÖKxBED	139.80	8	17.47	.76	.64
	Hata	22870.56	995	22.98		
	Toplam	24364.47	1009			
Bağımlı Karar verme	Öğrenim k	209.65	4	52.41	3.83	.04
	BED	403.98	2	201.99	14.78	.00
	ÖKxBED	146.05	8	18.25	1.33	.22
	Hata	13592.87	995	13.66		
	Toplam	14262.73	1009			
Kararsız Karar verme	Öğrenim k	88.97	4	22.24	.92	.45
	BED	1472.44	2	736.22	30.48	.00
	ÖKxBED	30.88	8	3.86	.160	.99
	Hata	24026.19	995	24.14		
	Toplam	25749.75	1009			

P<.05

Tablo 4'e bakıldığında içtepesel karar verme puanları üzerinde öğrenim kademesi ana etkisine göre anlamlı bir fark olduğu ($F=.00$, $p<.05$) ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.02$, $p<.05$) görülmektedir. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise etkileşimin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F=.19$, $p<.05$).

Öğrenim kademesine göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre üniversite birinci sınıf öğrencilerinin ($X=22.26$), 9. Sınıf öğrencileri ($X=24.33$), 10. Sınıf öğrencileri ($X=23.90$) ve 11. Sınıf öğrencilerden ($X=24.15$) daha düşük içtepesel karar verme ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle üniversite öğrencilerinin 9. 10. ve 11. sınıf öğrencilerine göre daha az içtepesel karar aldıkları görülmektedir.

Tablo 4 incelendiğinde mantıklı karar verme puanları üzerinde öğrenim kademesi ana etkisine göre anlamlı bir fark olduğu ($F=.00$, $p<.05$) ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.00$, $p<.05$) görülmektedir. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise etkileşimin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F=.64$, $p<.05$).

Öğrenim kademesine göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre 9. Sınıf öğrencilerinin ($X=26.34$), 10. Sınıf öğrencileri ($X=27.09$), 11. Sınıf öğrencileri ($X=27.67$), 12 sınıf öğrencileri ($X=28.03$) ve üniversite birinci sınıf öğrencilerinden ($X=28.88$), daha düşük mantıklı karar verme ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerinden daha mantıklı karar aldıkları görülmektedir.

Bağımlı karar verme puanları üzerinde öğrenim kademesi ana etkisine göre anlamlı bir fark olduğu ($F=.04$, $p<.05$) ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.00$, $p<.05$) görülmektedir. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise

etkileşimin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F=.22, p<.05$).

Öğrenim kademesine göre oluşan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu anlamak için yapılan Tukey Testi sonuçlarına göre 12. sınıf öğrencilerinin ($X=21.60$) üniversite birinci sınıf öğrencilerinden ($X=22.80$) daha düşük bağımlı karar verme ortalamalarına sahip olduğu görülmektedir. Başka bir deyişle üniversite birinci sınıf öğrencilerinin, 12. Sınıf öğrencilerinden daha çok bağımlı karar verdikleri görülmektedir.

Kararsızlık alt ölçeği puanları üzerinde öğrenim kademesi ana etkisine göre anlamlı bir fark olmadığı ($F=.45, p<.05$) ancak bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir farklılık olduğu ($F=.00, p<.05$) görülmektedir. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeylerinin etkileşiminin ortak etkisinde ise etkileşimin anlamlı olmadığı belirlenmiştir ($F=.99, p<.05$).

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın sonucunda cinsiyet açısından bilişsel esneklik puanlarına göre içtepisel karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olmadığı ancak, bilişsel esneklik düzeyleri açısından içtepisel karar stratejisi puanlarında anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha az içtepisel karar vermektedir.

Diril (2011) ve Öz (2012) yılında yaptıkları araştırmalarda cinsiyet ile bilişsel esneklik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuçlar araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Altunkol'un (2011) yaptığı araştırmada ise erkeklerin kızlardan bilişsel olarak daha esnek olduğu görülmüştür. Bu sonuç araştırma bulgularını desteklememektedir. Diril'e (2011) göre ergenin çocukluk yaşantılarından itibaren oluşturduğu bilişsel şemalar, düşünceler ve inançlar kız ya da erkek olması farkına bakılmaksızın, yaşantılardan, anne baba tutumlarından, kişilerarası ilişkilerden etkilenmektedir. Bu nedenle bilişsel esneklik kızlarda ya da erkeklerde farklı düzeylerde olmayabilir. Başka bir ifadeyle, kişilerarası ilişkilerde alternatifleri görmesi ve yetkin olması, ergenin kız ya da erkek olmasına göre değişmeyebilir. Bu konudaki çelişkili bulgular araştırmanın popülasyonu ve zamanından etkilenmiş olabilir.

İçtepisel karar vermenin düşünmeden içinden geldiği gibi karar verme olduğu tanımından yola çıkarsak kız ve erkeklerin eskiye oranla daha eşit şartlarda eğitim aldığı, yetiştirildiği ve içinden geldiği gibi davranmanın kişilik özelliği ve yetiştirilme tarzından kaynaklanabileceği düşünülürse cinsiyetin içtepisel karar verme üzerinde etkili olmayacağı sonucuna ulaşılabilir. Bilişsel esneklik alternatif yolların ve seçeneklerin farkında olmak, esnek olmak ve esnek olabildiği durumlarda kişinin kendini yetkin olarak hissetmesi demektir. Bilgin (2009a) göre hem problem çözme becerisi hem de yetkinlik beklentisi bilişsel esnekliğe katkı sağlamaktadır. Develioğlu'na (2006) göre problem çözme becerisi düşük olanlar daha fazla içtepisel karar almaktadırlar. Bu bilgiler ışığında içtepisel karar stratejisini fazla kullanan bireylerin bilişsel esnekliklerinin düşük olduğu söylenebilir.

Cinsiyete göre mantıklı karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olduğu ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Kız öğrenciler erkek öğrencilere göre daha çok mantıklı karar vermektedirler. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha çok mantıklı karar vermektedir.

Kızların detaylı düşünme, tüm olasılıkları görme ve değerlendirme özelliklerinin erkeklere göre daha gelişmiş olması ayrıca toplumsal rollerden kaynaklı olarak spontane davranamaması cinsiyet açısından mantıklı karar vermede fark oluşmasına neden olmuş olabilir. Develioğlu'na (2006) göre problem çözme becerisi yüksek olanlar daha fazla mantıklı karar almaktadırlar. Problem çözmenin bilişsel esneklikle olan ilişkisi düşünüldüğünde yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin mantıklı karar verme stratejilerini daha fazla kullandıkları söylenebilir. Ayrıca bilişsel esnekliğin alternatif yolların ve seçeneklerin farkında olmak, mantıklı karar vermenin ise seçenekleri dikkatle inceleme ve seçeneklerin olumlu olumsuz yönlerini görme tanımlarından yola çıkarak yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha mantıklı karar verdikleri sonucuna ulaşılabilir.

Cinsiyete göre bağımlı karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olmadığı ancak, bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha az bağımlı karar vermektedir.

Bağımlı karar verme başkalarının görüşlerine önem verme, başkalarının doğruyu bileceğine inanmaktır (Kuzgun, 1992). Karar verirken bağımlı davranmak bireyin kişilik özellikleri, anne-baba tutumları ve erken çocukluk yaşantılarıyla ilgili olabilir. Bu özellikler kız ya da erkek fark etmeksizin her bireyde bulunabileceğinden bağımlı karar vermenin cinsiyet üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı şeklinde yorumlanabilir. Bağımlı karar veren kişiler kendi fikirlerini önemsemeyerek başkalarının ne düşündüklerine göre karar verirler. Oysaki yüksek bilişsel esnekliğe sahip insanlar karar verirken sadece bir açıdan bakmazlar ve olası tüm alternatifleri görmeye çalışırlar. Bu nedenle yüksek bilişsel esnekliğe sahip olan ergenlerin daha az bağımlı karar verdikleri söylenebilir.

Cinsiyete göre kararsızlık alt ölçeği puanları üzerinde ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok kararsızlık yaşadıkları görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha az kararsızlık yaşamaktadırlar.

Kararsızlık, verdiği kararı hemen değiştirmeye kalkışma ve verdiği karardan hoşnut olmama olarak tanımlanmaktadır. Kızların erkeklere oranla daha detaylı düşünmesi, en doğru kararı almaya çalışması ve karar alırken çevresinin etkisinde kalması ayrıca erkeklerin daha spontane davranmaları ve detaycı olamamaları kızların daha kararsız davrandıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bilişsel esnekliğe sahip olan bireyler seçeneklerin farkındadırlar ve esnek olabildiği durumlarda kendilerini yetkin hissederek. Yetkin hissetme ve problem çözme becerisi ise bilişsel esneklikle ilişkilidir. Kararsız olan bireyler ise verdikleri karardan hoşnut olamazlar ve karar değiştirirler. Develioğlu'na (2006) göre problem çözme becerisi düşük olan bireyler daha çok kararsızlık yaşarlar. Bu bağlamda yüksek bilişsel esnekliğe sahip kişilerin daha az kararsızlık yaşadıkları söylenebilir.

Araştırmanın sonucunda öğrenim kademesine göre içtepisel karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olduğu ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 9,10 ve 11. Sınıf öğrencilerine göre daha az içtepisel karar aldıkları görülmektedir. Ayrıca yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha az içtepisel karar vermektedir.

Öz'ün (2012) yaptığı araştırmada ilköğretimden ortaöğretime geçişte bilişsel esneklik düzeylerinin azaldığı ancak yükseköğrenime geçildiğinde ise tekrar arttığı hatta ilköğretimden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu sonuç araştırma bulgularını destekler niteliktedir. Ayrıca üniversite öğrencilerinin lise öğrencilerine göre daha az içtepisel karar alması ilk ergenlik yıllarını, o yıllarda yaşamış oldukları karmaşayı atlattığı olmaları, meslek ve üniversite seçimini yapmış olmaları ve yaş ilerledikçe daha mantıklı karar vermelerinden kaynaklanmış olabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Bilişsel esneklik ile içtepisel karar verme arasındaki ilişkiye değinen herhangi bir araştırma literatürde bulunmamaktadır. Bilişsel esneklik bireyin; alternatif yolların ve seçeneklerin farkında olması, yeni durumlara uyum sağlamada esnek olabilmesi, esnek olabildiği durumlarda kendisini yetkin hissetmesi olarak tanımlanmaktadır (Martin ve Anderson, 1998; Martin, Anderson ve Thweatt, 1998; Martin ve Rubin, 1995). İçtepisel karar verme ise düşünmeden, acele davranarak karar vermek olarak tanımlanmaktadır. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip olan bireylerin karar alırken tüm seçenekleri görmeleri, en doğru ya da içinden gelen kararı uygulamak yerine esnek olmaları en belirgin özelliklerindedir. Bu nedenle yüksek bilişsel esnekliğe sahip kişilerin daha az içtepisel karar verme stratejisi kullandığı şeklinde yorumlanabilir.

Öğrenim kademesine göre hem mantıklı karar verme puanları üzerinde hem de bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 9, 10, 11 ve 12. sınıf öğrencilerine göre daha mantıklı karar verdikleri görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha çok mantıklı karar vermektedir.

Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 9, 10, 11 ve 12. sınıflara göre daha mantıklı karar verdikleri görülmektedir. Ortaöğretim öğrencileri, ergenlik döneminin çatışmalarının, kaygılarının yoğun olarak yaşandığı dönemdedirler. Arkadaşlık ilişkileri daha değişken olup meslek ve üniversite seçimi konusunda tam olarak karar veremedikleri bir süreçte yer almaktadırlar. Üniversite birinci sınıf öğrencileri ise ergenlik döneminin son aşamasındadırlar. Dolayısıyla karmaşadan daha uzak, kararlarını daha detaylı olarak düşünme ve tek başına karar verme konusunda daha yetkin oldukları için üniversite birinci sınıf öğrencilerinin ortaöğretim öğrencilerine göre daha mantıklı kararlar verdikleri şeklinde yorumlanabilir.

Bilişsel esneklik ve mantıklı karar verme arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırma literatürde bulunmamaktadır. Bilişsel esnekliğin alternatif yolların ve seçeneklerin farkında olmak, mantıklı karar vermenin ise seçenekleri dikkatle inceleme ve olumlu olumsuz yönlerini görme tanımlarından yola çıkarak yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha mantıklı karar verdikleri söylenebilir.

Öğrenim kademesine göre hem bağımlı karar verme puanları üzerinde hem de bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 12. Sınıf öğrencilerine göre daha çok bağımlı karar verdikleri görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha az bağımlı karar vermektedir.

Öğrenim kademesine göre üniversite öğrencilerinin 12. Sınıf öğrencilerine göre daha bağımlı karar verdikleri görülmektedir. 12. Sınıf öğrencileri üniversite seçimini ve meslek seçimini yapma sürecinde aileden bağımsız olarak davranma eğilimi gösterebilirler. Bu dönemde ergen ile aile arasında çatışmalar yaşanmaktadır. Genellikle ergenler kendi isteklerini aileye kabul ettirme davranışını sergilerler. Üniversite öğrencisi ise artık tercihlerini yapmıştır ve eğitimine devam etmek için ailenin desteğine muhtaçtır ve bu konuda daha bağımlı davranabilirler. Ayrıca yeni bir eğitime başlama ve uyum sürecinde ailelerine daha çok ihtiyaç duyabilirler. Bu sonuç üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 12. Sınıf öğrencilerine göre daha bağımlı karar aldıkları şeklinde yorumlanabilir.

Bilişsel esneklik ve bağımlı karar verme arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırma literatürde bulunmamaktadır. Bilişsel esnekliğin alternatif yolların ve seçeneklerin farkında olmak, bağımlı karar vermenin ise başkalarının önerilerini dikkate alma, başkalarının doğruyu bileceğine inanma tanımlarından yola çıkarak yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha az bağımlı karar verdikleri söylenebilir.

Öğrenim kademesine göre kararsızlık alt ölçeği puanları üzerinde anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip ergenler daha az kararsızlık yaşamaktadırlar.

Orhan ve Ültanır (2014) yaptıkları çalışmada öğrenim kademesine göre kararsızlık puanları üzerinde anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Bu bulgu araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Deniz (2002) yaptığı çalışmada ise üniversite 1. Sınıf öğrencilerinin 4. Sınıf öğrencilerine göre daha kararsızlık yaşadığı görülmüştür. Bu bulgu araştırma sonuçlarıyla çelişmektedir. Kararsızlık, alınan karardan hoşnut olmama ve kararını değiştirmeye kalkışmak olarak tanımlanabilir. Kararsızlığın kişinin içinde bulunduğu öğrenim kademesinden çok kişilik özellikleri, karar verirken hoşnut kalmama ile yakından ilişkili olduğu düşünülürse öğrenim kademesine göre herhangi bir fark olmayacağı şeklinde yorumlanabilir.

Bilişsel esneklik ve kararsızlık stratejisi arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir araştırma literatürde bulunmamaktadır. Bilişsel esnekliğin alternatif yolların ve seçeneklerin farkında olmak, kararsızlık stratejisi ise verilen kararı hemen değiştirme, hiçbir karardan hoşnut olmama tanımlanmaktadır. Bu bağlamda yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha az kararsız karar verme stratejisini kullandıkları söylenebilir.

Araştırmanın sonucunda, cinsiyete göre içtepsel karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olmadığı ancak, bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esneklik düzeyine sahip bireylerin daha az içtepsel karar aldıkları görülmektedir. Ayrıca kız ve erkek

öğrencilerin içtepesel karar verme puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir.

Cinsiyete göre mantıklı karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olduğu ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok mantıklı karar verdikleri görülmektedir. Ayrıca yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha çok mantıklı karar verdikleri görülmektedir.

Cinsiyete göre bağımlı karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olmadığı ancak, bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha az bağımlı karar verdikleri görülmektedir. Kız ve erkek öğrenciler arasında bağımlı karar verme puanlarında anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmektedir.

Cinsiyete göre kararsızlık alt ölçeği puanları üzerinde ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Cinsiyet ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha çok kararsızlık karar verme stratejisini kullandıkları görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha az kararsızlık karar verme stratejisini kullandıkları görülmektedir.

Araştırmanın sonucunda öğrenim kademesine göre içtepesel karar verme puanları üzerinde anlamlı bir fark olduğu ve bilişsel esneklik düzeyleri açısından da anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Bilişsel esneklik düzeyi arttıkça içtepesel karar verme ortalamaları azalmaktadır. Ayrıca üniversite öğrencilerinin 9, 10 ve 11. Sınıf öğrencilerine göre daha az içtepesel karar aldıkları görülmektedir.

Öğrenim kademesine göre hem mantıklı karar verme puanları üzerinde hem de bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esneklik düzeyine sahip bireylerin daha fazla mantıklı karar aldıkları görülmektedir. Üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 9, 10, 11 ve 12. Sınıf öğrencilerine göre daha çok mantıklı karar verdikleri görülmektedir.

Öğrenim kademesine göre hem bağımlı karar verme puanları üzerinde hem de bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha az bağımlı karar verdikleri görülmektedir. Ayrıca üniversite birinci sınıf öğrencilerinin 12. Sınıf öğrencilerine göre daha çok bağımlı karar verdikleri görülmektedir.

Öğrenim kademesine göre kararsızlık alt ölçeği puanları üzerinde anlamlı bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Ancak bilişsel esneklik düzeyleri açısından anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrenim kademesi ve bilişsel esneklik düzeyi etkileşiminin ise anlamlı bir fark yaratmadığı görülmektedir. Yüksek bilişsel esnekliğe sahip bireylerin daha az kararsız karar verme stratejisini kullandıkları görülmektedir.

Karar vermek insan hayatının bir parçası ve hayatını etkileyen en önemli faktörlerden biridir. Bireylere, karar verme ve alınan kararın sorumluluğunu üstlenme sürecinde yardımcı olabilecek şekilde deneysel çalışmalar yapılabilir. Karar vermenin başka değişkenlerle olan ilişkilerine (uyum, mükemmeliyetçilik, anne baba tutumları vb.) bakılarak bu yönde çalışmalar yapılabilir. Bilişsel esnekliğin mantıklı karar verme stratejisiyle olan olumlu ilişkisi düşünüldüğünde bu becerilerin geliştirilmesine yönelik araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Altunkol, F. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel esneklik ile algılanan stres düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Bilgin, M. (2009a). Bilişsel esnekliği yordayan bazı değişkenler. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(3), 142-157.
- Bilgin, M. (2009b). Developing a cognitive flexibility scale: validity and reliability studies. *Social Behavior and Personality*, 37(3), 343-354.
- Büyükköztürk, Ş., Çakmak, K. E., Akgün, E. Ö., Demirel, F., ve Karadeniz, Ş. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cornier, S. ve Hackney, H. (2008). *Psikolojik danışma ilke ve teknikleri: psikolojik yardım süreci: El kitabı*. (Çev. T. Ergene), Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Deniz, M. E. (2002). *Üniversite öğrencilerinin karar verme stratejileri ve sosyal beceri düzeylerinin TA baskın ben durumları ve bazı özlük niteliklerine göre karşılaştırılması olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya
- Develioğlu, M. (2006). *Problem çözme becerileri yüksek ve düşük olan üniversite öğrencilerinin karar verme stratejilerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Diril, A. (2011). *Lise öğrencilerinin bilişsel esneklik düzeylerinin sosyo-demografik değişkenler ve öfke düzeyi ile öfke ifade tarzları arasındaki ilişki açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Ersever, Ö. H. (1996). *Karar stratejileri ile ana-baba tutumları arasındaki ilişki*. Doktora tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Güçray, S. (1996). Bazı kişisel değişkenler, algılanan sosyal destek ve atılmanın karar verme stilleri ile ilişkisi. *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2, 9.
- İnanç, Y. B., Bilgin, M., ve Atıcı, K. M. (2004). *Gelişim psikolojisi*. Adana: Nobel Kitapevi.
- Janis, I. L., ve Mann, L. (1976). Coping with decisional conflict. an analysis of how stress affects decision-making suggests interventions to improve the process. *American Scientist*, 64, 657-667.
- Kuzgun, Y. (1992). *Karar stratejileri ölçeği: Geliştirilmesi ve standardizasyonu. VII. Ulusal psikoloji kongresi bilimsel çalışmaları*. Ankara: Türk Psikologlar Derneği.
- Mann, L., Harmoni, C., ve Power, R. (1989). Adolescent decision-making: The development of competence. *Journal of Adolescence*, 12(3), 265-278.
- Martin, M. M., ve Rubin, R. B. (1995). A new measure of cognitive flexibility. *Psychological Reports*, 76, 623-626.
- Martin, M. M., ve Anderson, C. M. (1998). The cognitive flexibility scale: Three validity studies. *Communication Reports*, 11, 1-9.
- Martin, M. M., Anderson, C. M., ve Thweatt, K. S. (1998). Aggressive communication traits and their relationship with the cognitive flexibility scale and the communication flexibility scale. *Journal of Social Behavior and Personality*, 13, 34-45.
- Orhan, A. A., ve Ültanır, E. (2014). Lise öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeyi ile karar stratejileri. *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5, 43-55.
- Öz, S. (2012). *Ergenlerin Cinsiyet, sosyo-ekonomik ve öğrenim kademesi düzeylerine göre bilişsel esneklik, uyum ve kaygı puanları arasındaki uyumun incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN THE COGNITIVE FLEXIBILITY LEVELS AND DECISION STRATEGIES IN ADOLESCENTS BASED ON SEX AND EDUCATION LEVEL

Purpose

This research aims to analyze whether there is a meaningful difference between decision strategies and cognitive flexibility of students in secondary and higher education levels based on their sex and academic levels.

Method

The sampling used in this study is a total of 1010 adolescent students (538 girls, 472 boys) from eleven secondary schools and study uses stratified sampling and simple random sampling method according to their corresponding number in the universe. In order to determine the cognitive flexibility levels of the subject group "Cognitive Flexibility Scale", to determine their decision strategies "Decision Strategies Scale" were used. The data collected in the research were analyzed using SPSS 18 software. Variance analysis was conducted in order to figure out whether there is a meaningful difference in the cognitive flexibility levels and decision strategies based on sex and academic level.

Results

In terms of the sex variable of the participants, it is found out that there is a meaningful difference in rational and indecisiveness subdimensions according to the participants cognitive flexibility levels. While there isn't a meaningful difference in the means of intuitive and dependent decision making subdimensions. Furthermore; it is seen that as the cognitive flexibility in terms of the sex variable increases, rational decision making increases.

It is clearly seen that there are meaningful differences in intuitive, rational and dependent subdimensions based on cognitive flexibility levels of the participants in terms of their academic level variable. While there isn't any difference in means of indecisiveness subdimensions scores. It's seen that adolescents with higher cognitive flexibility are more likely to use the rational decision making strategies.

It is found that as the cognitive flexibility relevant to academic level variable increases, rational decision making increases while dependent, intuitive and indecisiveness decision making decrease.

Also, it is found out that there isn't any meaningful difference in the means of decision making strategy scores. According to interaction between gender and academic level varieties and cognitive flexibility levels.

Discussion Suggestion

According to the results of research, in terms of gender according to cognitive flexibility it is not a significant difference on intuitive decision making points, but appeared that in terms the cognitive level of flexibility there were significant differences on intrinsic decision making points. The interaction of gender and cognitive level of flexibility does not appear to make a significant difference. Adolescents with higher cognitive flexibility gives less intrinsic decision making.

They are aware of the options for individuals with cognitive flexibility and be flexible in situations where they feel their own powers. The feeling of efficacy and problem solving skills are associated with cognitive flexibility. not satisfied with the decision given the unstable individuals and change their decision. Develioglu (2006) based on problem-solving skills than individuals with low instability live. in this regard said that people with higher cognitive flexibility experience less instability.

As a result of the research, according to the educational level is a significant difference on the scores to intrinsic decision making and has emerged as a significant difference in the levels of cognitive flexibility.

The level of education and cognitive flexibility level of interaction does not appear to make a significant difference. It is seen that university freshmen less intrinsic decision making than 9, 10 and 11 grade students. In addition, adolescents with higher cognitive flexibility gives less intrinsic decision making.

Oz (2012) said that the cognitive level of flexibility decreased in the transition from primary to secondary but increased again if the transition to higher education. This result supports the research findings. In addition, the first teenager less than their intrinsic decision making to students of high school students. In the, that they have survived the mess they have lived in those years, professional and college age to be made and the selection progresses from making more rational decisions can be interpreted that might have stemmed.

There is no mention in any of the research literature on the relationship between intrinsic decision making and cognitive flexibility. The individual cognitive flexibility; Be aware of alternative routes and options, flexible may be in adapting to new situations, the flexibility may be the case is defined as the feeling itself efficacy (Martin and Anderson, 1998; Martin, Anderson and Thweatt 1998; Martin and Rubin, 1995). The intrinsic decision making not thinking, is defined as acting in a hurry to decide. While the decisions of individuals with high cognitive flexibility see all the options, one of the most prominent features to be flexible rather than implementing the decision from the right or from the inside. Therefore, it can be interpreted as a high intrinsic cognitive flexibility with fewer people decide to use the strategy.

Decided to give a part of human life and is one of the most important factors affecting their lives. Individuals, to help in the process of decision-making and assume responsibility for the decisions taken experimental work done. Decision making the relationship with other variables (adaptation, perfectionism and, attitude of parents etc.) Can be made by looking at the work in this direction. Considered that the positive relationship between cognitive flexibility, logical decision making strategy which can be research for the development of these skills.